10. SINIF COĞRAFYA

7. ÜNİTE: BÖLGELER, ÜLKELER VE KÜRESEL BAĞLANTILAR

KONU-1: TÜRK KÜLTÜRÜNÜN MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ

Türkler, tarihin ilk çağlarından bu yana varlığını devam ettiren kadim milletlerdendir. Binlerce yıllık tarihî süreçte Asya ve Avrupa'da çok geniş bölgelere yayılmış, yerleşmiş ve hareket hâlinde bulunmuşlardır. Türk kültürünün eski dönemleriyle ilgili bilgiler;

- Arkeolojik kazılardan,
- Bıraktıkları yazıtlardan,
- Etkileşim hâlinde oldukları diğer milletler ve devletlerin yazılı kaynakları
- Dilden dile aktarılan hikâye ve destanlardan elde edilmektedir.

Türk Dünyasının Coğrafi Sınırları ve Yayılım Alanları

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN OCAĞI: TÜRKİSTAN

Türk kültür ve medeniyetine ait olduğu belirlenen en eski bulguların Orta Asya'nın çeşitli bölgelerinde olduğu tespit edilmiştir.

Türklerin Atalarına Ait Bulguların Elde Edildiği Arkeolojik Kazı Alanları Ve Bu Kazı Alanlarında Ortaya Çıkan Kültürler
• Aşkabat yakınlarında bulunan Anav kültürü (MÖ 4000-1000) • Aral Gölü çevresinde Kelteminar kültürü (MÖ 3000) • Altay ve Sayan dağları arasında bulunan Afenosyeva kültürü (MÖ 3000-1700) • Tanrı Dağları ile Yayık Nehri arasındaki bozkırlarda bulunan Andranova kültürü (MÖ 1700-1200) • Karasuk Irmağı çevresinde bulunan Karasuk kültürü (MÖ 1200-700) • Abakan bozkırlarında bulunan Tagar ve Taştık kültürü (MÖ 700-100)

NOT: Saka (İskit), Hun, Göktürk ve Uygur Kağanlığı hakkında daha fazla bilgi ve bulguya sahip olunan ilk Türk devletleridir.

Kültür Ocağı: Bir kültürün doğduğu, ortaya çıktığı ve dünyaya yayıldığı yere kültür ocağı adı verilir. Türk kültür ocağının Asya kıtasındaki konumu Türkistan'dır.

Bilim insanları; Türklerin ilk ana yurdunun Türkistan'da Altay Dağları merkez olmak üzere doğuda Kingan Dağları, kuzeyde Sibirya Ormanları; güneyde Amu Derya Irmağı (Ceyhun), Hindikuş ve Altın dağları, batıda Ural Dağları ve Hazar Denizi arasında kalan bölge olduğunu ifade etmektedir.

GÖÇLER VE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN YAYILMASI

- Türkistan'ın giderek kuraklaşması
- Doğal kaynakların yetersizliği
- Nüfus artışı
- Türk boylarının birbiriyle çatışması
- Çin ve Moğollarla yaşanan çatışmalar gibi nedenlerle Türkistan dışına kitlesel göç hareketleri gerçekleşiyordu. Tarih boyunca Türkistan'dan çevre bölgelere sürekli olarak göçler yaşanmıştır. Bazı dönemlerde kitlesel hâlde gerçekleşen bu göçler, dünya tarihinde önemli değişimlere yol açmıştır.

taktiksosyal

Kitlesel Göçlerin Bazıları
• MÖ 8. yüzyılda Sakaların (İskitler) Karadeniz'in kuzeyine göç etmesi, oradan Kafkasya ve Anadolu'ya kadar yayılması, • MS 4. yüzyılda Hunların Hazar Denizi'nin kuzeyinden Karadeniz'in kuzeyine ve Doğu Avrupa'ya göç etmesi (Kavimler Göçü), • MS 10-13. yüzyıllarda Oğuzların Hazar Denizi'nin güneyinden İran, Kafkasya, Mezopotamya ve Anadolu'ya göçüdür.

DİKKAT: Avrasya coğrafyasında Türklerin yaşadığı, geçmişte veya günümüzde devletler kurup hâkim olduğu, Türk kültür ve medeniyetinin yayıldığı ve yaşamaya devam ettiği bölgelere Türk dünyası adı verilmektedir. Türk dünyası ifadesi sadece siyasi sınırları değil aynı zamanda etnik, tarihî ve kültürel bağları da kapsamaktadır.

Türk Kültürünün Genel Özellikleri

Türk kültürü genel olarak iki döneme ayrılmaktadır: Birincisi İslamiyet'ten önce çoğunlukla konargöçer Türk kültürü, ikincisi ise İslamiyet'in kabulünden sonra yerleşik hayata geçişle ortaya çıkan Türk-İslam kültürüdür.

1. KONARGÖÇER TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

Konargöçer Türk kültürü geniş otlakların bulunduğu Orta Asya bozkır alanlarında ortaya çıkmıştır. Türklerin ilk atalarının MÖ 5000 yıllarından sonra yavaş yavaş ormanlık alanlardan çıkarak at, koyun, sığır gibi bazı hayvanları evcilleştirip Orta Asya'nın bozkır alanlarına yayıldıkları bilinmektedir. MÖ 1200'lere gelindiğinde Türklerin Altay Dağları çevresindeki ataları demir madenini işleyebilen, silahlar yapabilen; besledikleri hayvanların yünlerinden halı, kilim, kumaş dokuyabilen ve keçe yapabilen bir toplum hâline gelmiştir. Eyer ve üzengi gibi koşum takımlarını icat ederek at üzerine binip hızlı hareket edebilme ve organize olabilme kabiliyetine erişmişlerdir. Bölgenin coğrafi koşullarının etkisiyle konargöçer yaşam tarzını benimsemişlerdir.

- Konargöçer Türk kültüründe hayvan sürülerini beslemek için kışların daha ılık geçtiği kışlak adı verilen alanlara, yazların ise daha serin geçtiği ve taze ot bulunan daha yüksek bölgelerdeki yaylak adı verilen alanlara göç ediliyordu. At ve koyun en fazla beslenen hayvanlardı.
- Demir, bakır, gümüş ve altın gibi madenlerin işlemeciliğinde oldukça ilerlenmişti.
- Barınmak için genelde keçe ve benzeri malzemelerden yapılan, kolayca taşınan ve kurulan çadırlar kullanılıyordu. Bazı bölgelerde araba üzerine kurulan çadırlardan oluşan göçer evler kullanılıyordu.
- Yetiştirdikleri hayvanlar ile deri, yün, halı, kilim, et, peynir gibi ürünler yakın bölgelerdeki yerleşik toplulukların ürettiği tarım ürünleri, ipekli ve pamuklu ince kumaşlar gibi ürünlerle takas edilerek ticaret yapılıyordu.
- Türklerin bu dönemde mısır, buğday, arpa, yulaf gibi tahıllar ile bir kısım sebze ve meyveleri yetiştirdikleri de bilinmektedir.
- Konargöçer Türk kültüründe inanç sisteminin merkezinde Gök Tanrı (Kök Tengri) inancı vardı. Gök Tanrı hem maddi gökyüzünü hem de evrenin yaratıcısı ulu varlığı ifade ediyordu. Güneş,

Ay, ateş, dağlar, büyük kayalar, ulu ağaçlar, şimşek, fırtına gibi varlıkların ve olağanüstü doğa olaylarının ruhu olduğuna inanılıp kutsal kabul ediliyordu.

- Kurt, pars, kartal, dağ keçisi gibi güçlü hayvanlar yol gösterici ve sembol olarak görülüyordu.
- Yılın bazı dönemlerinde dinî törenler, ölenler için ise yuğ adı verilen yas törenleri yapılıyordu.
- Uçmağ (cennet) ve tamu (cehennem) inancı vardı. Atalarının ruhlarına saygı ve bağlılık duyuluyordu. Öldükten sonra yaşamın devam ettiğine inanılıyordu.
- Ölülerini kurgan (korugan) adını verdikleri büyük mezarlar inşa ederek atları ve özel eşyalarıyla birlikte gömüyorlardı. Kurganlara heykeller ve mağlup ettikleri düşmanları sayısınca balbal adı verilen taşlar dikiliyordu.
- Yüksek bölgelerde yol kenarlarında obo veya ovo adı verilen taş yığınlarından meydana getirilen yapay tepeciklerde dinî ayinler yapılıyor, adaklar adanıyor, kurbanlar kesiliyor, renkli bezler ve kurdeleler aracılığıyla Gök Tanrı'dan dilekte bulunuluyordu.
- Konargöçer Türk toplumunun yapısını; oguş (aile), ailelerin birlikteliğiyle urug, urugların birlikteliğinden boy (kabile) ve boyların birleşmesiyle de budun (ulus, millet, kavim) oluşturuyordu.
- Oğuzlar, Kıpçaklar, Karluklar, Kırgızlar ve Uygurlar en büyük boy birlikleriydi. Her boyun tamga (damga) adı verilen bir işareti vardı.
- Ülkeye ve devlete il adı verilirken ili yöneten hükümdara kağan, han, hakan, yabgu gibi unvanlar verilirdi. Kağanın Gök Tanrı'dan kut aldığına inanılır ve bir kutsiyet atfedilirdi.

Bilgi Notu:

- Türk kültüründe evlenmek yeni bir ev kurmak, aile kurmak anlamına geliyordu. Gelenekte akraba evliliği yoktu. Evlilik diğer boylardan kişilerle yapılırdı. Böylece akraba sayısı çoğaltılır ve boylar arasında dayanışma artırılırdı.
- Evlenme oğlan ve kızın ortak iradesi, aile büyüklerinin rızası ve onayı ile gerçekleşirdi.
- Gençler evlenmek istediğinde arkuçı veya savcı adı verilen aracılar devreye girerdi. Aracılar, kız tarafının ailesiyle görüşürler ve olumlu cevap alınırsa oğlan tarafı aile büyükleriyle kız istemeye giderlerdi. Kız tarafı verdim, oğlan tarafı aldım ifadesini kullanınca evlenme kararı alınmış olurdu.
- Bu söz kesme töreninde oğlan tarafı kız tarafına kalıng (başlık) adı verilen hediyeler verirdi. Kız babasına yetiştirme hakkı olarak at, kız annesine süt hakkı olarak elbise hediye edilirdi. Ayrıca kızın kardeşlerine de çeşitli hediyeler gönderilir, bunlara da ağırlık veya yandış adı verilirdi. Buna karşılık kız tarafı da kızın aile mirasından payına düşen mal kadar hediye hazırlar ve buna da çeyiz adı verilirdi.
- Evlenme geleneği düğün ile tamamlanırdı. Gelin ve gelinin otağı süslenirdi. Düğün yemeği yenir, eğlenceler düzenlenir, çeşitli oyunlar oynanırdı. Evlenen kıza gelin, oğlana küdegü (güvey) denirdi. Gelin, kız evinden oğlan tarafının verdiği yeni eve veya çadıra at ile getirilirdi. Düğün süresince güveyin yanında sağdıç adı verilen bir arkadaşı bulunurdu.

- Türklerde yaygın olarak her yılın bir hayvan adıyla anıldığı, 12 yıllık döngülerden oluşan bir takvim kullanılıyordu.
- İlkbaharın başladığı 21 Mart yılbaşı olarak kabul edilir ve bu güne Nevruz (Yeni Gün) adı verilirdi. Nevruz yani yeni yılın başlangıcı bayram olarak kabul edilip çeşitli eğlencelerle kutlanırdı.
- Türk kültüründe bitki, hayvan ve yer adlarında renkler yaygın olarak kullanılıyordu. Türklerde belirli renkler yönleri ifade ediyordu. Kara kuzeyi, ak batıyı, kızıl güneyi, gök doğuyu temsil

ediyordu. Türkler coğrafi unsurları adlandırırken de renkleri kullanmışlardır. Aksu, Karadağ, Kızıl Deniz, Akdeniz, Karagöl gibi isimlerdeki renkler aslında o yerin konumunu belirtmektedir.

Türkler, bu dönemde hâkimiyet altına aldıkları güney bölgelerindeki yerleşik ve tüccar bir kavim olan Soğudlar ile doğu bölgelerindeki konargöçer Moğollarla yakın etkileşim içinde olmuştur. Komşu ülkeler olan Çin, İran ve Doğu Roma ile ticari, siyasi ve kültürel ilişki içinde bulunmuşlardır.

2. TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

Türkistan'da İslamiyet'in yayılmasında Pîr-i Türkistan olarak bilinen Hace (Hoca) Ahmet Yesevi başta olmak üzere Horasan erenlerinin büyük rolü olmuştur. Amelde İmam-ı Azam Ebu Hanife, itikatta İmam-ı Maturidi'nin öğretilerini esas alan Hoca Ahmet Yesevi'nin öğrencileri Anadolu'ya kadar gelip Türk-İslam kültürünün gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

- 10-12. yüzyıllarda Türk devletleri Karahanlılar ve Selçukluların hâkim olduğu İslam dünyası bilim ve sanatın merkezi olmuştur. İslam ülkeleri bu dönemde barış ve hoşgörünün hâkim olduğu, üretim ve ticaretin geliştiği dünyanın en zengin ülkeleri hâline gelmiştir. Bu dönemde İbni Sina, Biruni, Farabi, Ömer Hayyam, Cezeri gibi büyük bilim adamları yetişmiş; medeniyetin gelişmesinde öncü olmuşlardır.
- Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra yerleşik hayata geçtikleri yerlerde önce cami ve gelen yerleşimcilere yardım etmek için de tekkeler inşa etmişlerdir. Camiler, bünyesinde öğrencilerin eğitim gördüğü birimler ile yoksullara yardım yapılan imaretlerin de bulunduğu külliye adı verilen çok amaçlı yapılar hâline getirilmiştir.
- Temelleri 11 ve 12. yüzyıllarda atılmış olan Türk-İslam kültürü, 14. yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkan yarımadasında hâkim kültür olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde Anadolu ve Balkanlar Türk-İslam kültürünün merkezi hâline gelmiştir. Şehirleri, kapalı çarşıları, kervansarayları, camileri, hanları, hamamları, köprüleri, vakıf ve imaretleriyle kendine has bir mimari tarzı olan büyük bir medeniyet ortaya çıkmıştır.
- Konargöçer kültürün hâkim olduğu dönemlerde Hazar, Aral ve Karadeniz kıyılarında yaşayan Türk topluluklarının balıkçılık ve taşımacılık yaptıkları bilinmektedir. Türklerin 11. yüzyıldan itibaren Karadeniz, Akdeniz ve Ege kıyılarına yerleşmesiyle denizcilik gelişmiş, özellikle Osmanlı döneminde kurumsallaşmış ve Türkler denizcilikte söz sahibi milletlerden biri olmuştur. Türkiye günümüzde hemen her türlü deniz aracını üretebilen nadir ülkelerden biri hâline gelmiştir.
- Anadolu ve Balkanlarda halı kilim ve kumaş dokumacılığı, bakır işlemeciliği, süs eşyaları yapımı, demircilik, deri işlemeciliği, saraçlık, aşçılık, marangozluk gibi birçok el sanatı gelişmiştir. Bu işlerle uğraşan esnaf ve zanaatkârlar kendi teşkilatlarını kurarak Türkiye Selçukluları döneminde Ahi Evran tarafından kurulmuş olan ahilik geleneğini devam ettirmişlerdir. Osmanlı dönemindeki lonca teşkilatları ve günümüzdeki meslek odalarının ahilik kültürü ve teşkilatının devamı olduğu söylenebilir.
- Bu dönemde yerleşik Türk-İslam kültürü gelişse de kırsal kesimde 16. yüzyılın ortalarına kadar konargöçer Türk kültürü yoğun bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Anadolu'da "yörük" olarak adlandırılan, konargöçer yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan Türkler az da olsa hâlâ varlığını sürdürmektedir.

- Yerleşik hayata geçip köyler kuran Türklerin bir kısmı hâlâ yaz aylarında yaylalara çıkmakta ve yaylak-kışlak geleneğini devam ettirmektedir. Günümüzde konargöçer döneme ait örf ve adetler de büyük oranda devam ettirilmiştir.

Türk Dünyasının Ortak Kültürel Özellikleri ve Değerleri

- Türk kültürünün ortak değerleri konargöçer Türk kültürünün değerleri ile İslam kültürünün değerlerinin yoğrulmasıyla ortaya çıkmıştır.
- Türk kültürünün ortak değerleri Türk dünyası adı verilen geniş bölgedeki Türk halkları tarafından yaşatılmaktadır.
- Türk kültürü tarihsel süreçte Arap, Fars ve Batılı kültürler başta olmak üzere farklı kültürlerle etkileşim içinde olmuştur.
- Türk dünyası adı verilen geniş bir alanda dil ve ortak iletişim unsurları, gelenek ve görenekler ve kültürel miras bakımından birçok ortak özellik ve değer ortaya çıkmıştır.

TÜRK DÜNYASINDA DİL VE İLETİŞİM

- Türk dünyasının en önemli ortak kültürel özelliği Türk dilidir.
- Konargöçer Türk kültüründe daha çok sözlü edebiyat gelişmiştir. Kahramanlık destanları, hikâyeler, masallar, fıkralar, maniler ve atasözleri dilden dile nesilden nesile aktarılmıştır.
- Türkçe ilk yazılı metinler, Türkistan'da bulunan 7 ve 8. yüzyıla ait çeşitli yazıtlardır.
- Konargöçer Türk kültürü döneminde Türkler genelde runik adı da verilen Türk alfabesini kullanırken Uygurlar Soğud alfabesinden dönüştürdükleri Uygur alfabesini kullanmışlardır.
- 8. yüzyıl Göktürk döneminde dikilmiş Orhun Yazıtları o dönemden kalma en önemli yazılı kaynaklardır.
- Türklerin büyük oranda yerleşik hayata geçmesi ve İslam'ı kabul etmesiyle beraber yazılı edebiyat gelişmiştir. Bu dönemde İslam'ın da etkisiyle 20. yüzyıla kadar büyük oranda Arap alfabesi kullanılmıştır.
- Devlet ve toplum hayatında yazının kullanımının artması edebiyatın gelişimini sürdürmesini sağlamıştır. Dede Korkut Hikâyeleri, Kaşgarlı Mahmut'un Divanu Lügati't-Türk'ü, Yusuf Has Hacip'in Kutadgu Bilig'i, Yüknekli Edip Ahmet'in Atabetü'l Hakayık'ı Türklerin İslamiyet'i kabul ettiği ilk dönemlerin başlıca yazılı edebiyat eserleridir.
- 1928'den sonra Türkiye ve 1983'te kurulan KKTC Latin alfabesini kullanırken Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan Sovyetler Birliği'ndeyken ve bağımsızlık sonrası ilk dönemlerinde Kiril alfabesi kullanmışlardır.

DİKKAT: Türk dünyasında farklı alfabelerin kullanılmasıyla ortaya çıkan iletişim sorunlarını ortadan kaldırmak amacıyla ortak bir alfabe kullanımı fikri ortaya atılmıştır. 2024 yılında Türk Devletler Teşkilatı bünyesinde Latin alfabesi temelinde ortak bir Türk alfabesi oluşturulması çalışmaları yapılmış ve ortak alfabe kullanılması kararı alınmıştır.

taktiksosyal

TÜRK DÜNYASININ ORTAK GELENEK VE GÖRENEKLERİ

- Türklerin sosyal hayatında doğum ve evlenme çok büyük öneme sahiptir. Türk dünyasında doğum öncesi ve doğumu takip eden süreçte bebeğin tuzlanması, kırklanması, doğum hediyesi getirilmesi gibi birçok ritüel içeren gelenekler yüzlerce yıldır devam etmektedir.
- Türklerde evlenme sosyal hayatta çok önemlidir. Kız isteme, söz kesme, kına gecesi, düğün ve düğün sonrasıyla ilgili yöreden yöreye farklı ritüeller olsa da Türk dünyasında ortak gelenekler sürdürülmektedir.
- Türklerin sosyal hayatında cenaze törenleri de önemli yer tutar. İslamiyet'le beraber Türklerde ölü gömme gelenekleri değişse de önemli şahsiyetler için yapılan büyük kurganların yerini türbeler almış, mezarlara taş dikme geleneği sürdürülmüş ve atalara saygı kültü kısmen devam etmiştir. Günümüzde Türk dünyasında önemli tarihî şahsiyetlere ait yüzlerce türbe vardır ve bu türbeler sürekli ziyaret edilmektedir.
- Türklerin sosyal hayatında bayramlar önemlidir. İslam öncesi dönemde yılbaşı olarak kabul edilen baharın başladığı 21 Mart Nevruz gününde ve yazın başında toplanıldığı, dinî törenlerin yapıldığı, kurbanların kesildiği, eğlencelerin düzenlendiği bilinmektedir. Günümüzde de Türk dünyasında kutlanan Nevruz Bayramı ile Anadolu ve Balkanlarda kutlanan Hıdırellez Bayramı'nın bu geleneklerin devamı olduğu ifade edilmektedir. Günümüzde de Türk dünyasında Ramazan ve Kurban Bayramı ile bağımsız Türk devletlerinin kuruluş günleri gibi önemli günler çeşitli törenler ve eğlencelerle kutlanmaktadır.
- Türklerin sosyal hayatında yemin (ant) törenleri önemli yer tutmaktadır. Türklerde karşılıklı güven çok önemlidir. Geçmiş dönemlerde bu güven; kişiler, beyler veya hükümdarlar arasında ant içmek adı verilen bir yemin (ant) töreni ile sağlanırdı. Ant töreni çoğunlukla kendi kanlarını karıştırdıkları bir içeceği aynı kaptan içerek veya bir silah üzerine yemin ederek gerçekleştirilirdi. Ant içerek dostluğunu pekiştiren kişiler ise birbirini kan kardeşi olarak tanımlardı. Günümüzde de önemli işlere başlanırken yapılan yemin törenlerinin eski ant içme geleneğinin devamı olduğu söylenebilir.
- Türklerin sosyal hayatında eğlence ve spor önemli yer tutmaktadır. Avlanmak, at yarışı, okçuluk, cirit, güreş Türklerin ortak geleneksel sporlarıdır. Bayram ve düğünlerde spor müsabakaları, müzikli eğlenceler tertip etmek eski bir gelenektir. Halay, zeybek, horon gibi birlikte hareket edilen oyunlar oynanması başlıca Türk eğlence geleneklerindendir.

TÜRK DÜNYASININ KÜLTÜREL MİRASI

Kültürel Miras: Bir toplumun hâlihazırda muhafaza ettiği, kendinden önceki kuşaklar (ataları) tarafından oluşturulmuş somut veya somut olmayan varlık ve olguların tümüne kültürel miras adı verilir. Kültürel miras; bina, anıt, yazıt, kitap, sanat eserleri veya el işleri gibi somut (maddi) unsurlar ile folklor, gelenek-görenek, masal-söylence gibi somut olmayan unsurları kapsar. Bir kısım tabiat varlıkları da somut kültürel miras kapsamında değerlendirilir.

- Türk dünyasında en az 2500 yıllık dönemden günümüze ulaşan binlerce somut kültürel miras ögesi vardır. Bilge Kağan, Tonyukuk ve Kültigin adına 8. yüzyılda dikilmiş Orhun Yazıtları bunların en eskilerinden ve önemlilerinden biridir. Türk dünyasının somut kültürel mirasının bir kısmını kurganlar, türbeler ve anıt mezarlar oluşturur.
- Türk dünyasının somut kültürel mirasının başında camiler gelir.

- Türk dünyasının birçok bölgesinde saraylar, hanlar, kervansaraylar, hamamlar, köprüler, çeşmeler gibi somut kültürel miras ögesi olan mimari yapılar bulunmaktadır.

Türk dünyasının kültürel mirasının bir kısmını da somut olmayan kültürel miras oluşturur. Somut olmayan kültürel mirasın önemli bir bölümünü destanlar, masallar, hikâyeler, şiirler, maniler gibi edebî ürünler oluşturur. Oğuz Kağan, Ergenekon, Türeyiş ve Şu destanları; Dede Korkut Hikâyeleri ile Nasreddin Hoca fıkrası anlatma geleneği bunların en önemli örnekleridir.

- Türk dünyasının somut olmayan kültürel mirasının bir kısmını dinî ve tasavvufi gelenekler oluşturur. Mevlevi Sema Töreni, Bektaşi Semah ritüeli, önemli günlerde mevlit okunması, iftar yemeği gelenekleri bunların başında gelir.
- Türk dünyasının somut olmayan kültürel mirasının önemli bir kısmını süsleme sanatları ve el sanatları oluşturur. Bunların başlıcaları; çinicilik, ebru sanatı, minyatür sanatı, hat sanatı, tezhip (nakış işleme) sanatı, sedef kakma sanatı, ipek üretimi ve ipekli dokumacılık, demir ve bakır işlemeciliği, halı ve kilim dokumacılığı, at yetiştiriciliği ve eğiticiliğidir.
- Türk dünyasının somut olmayan kültürel mirasında bir kısım yiyecek ve içeceklerin hazırlanması ve dağıtılması önemli yer tutar. Yassı ekmek, keşkek, mesir macunu, aşure yapımı ve dağıtımı, Türk kahvesi ve çay ikram edilerek sohbet edilmesi bunların başlıca örnekleridir.
- Karagöz ve meddahlık gibi hikâye anlatıcılığı, orta oyunu gibi geleneksel gösteri sanatları ile âşıklık geleneği de somut olmayan Türk kültür mirası unsurlarıdır.

Türkiye, KKTC ve Türk Dünyası Arasındaki Sosyokültürel İlişkiler

- Türkiye'de 20. yüzyılın başında Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde millet olarak topyekûn verilen Millî Mücadele ile bağımsızlık kazanılmış ve akabinde Cumhuriyet ilan edilmiştir.
- Türk dünyası aynı dili konuşan, aynı soydan gelen, tarih boyunca ortak mücadelelerde bulunmuş halklardan oluşmuştur. Bu nedenle Türkiye 1983'te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni, 1990 sonrası bağımsızlığını kazanan Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'ı resmî olarak tanıyan ilk ülke olmuştur. Ardından bu yeni Türk devletlerini her alanda desteklemiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti bir taraftan TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı), Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlar aracılığıyla Türk dünyasının birçok bölgesindeki çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel projelere destek verirken diğer taraftan afetler ve olağanüstü durumlar hâlinde Kızılay aracılığıyla yardımlar yapmaktadır. Binlerce yıllık ortak tarih ve kültüre sahip bu ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda iş birliğini artırmak için 2009 yılında Türk Devletleri Teşkilatı kurulmuştur.